

ARTICOLE

NATURA JURIDICĂ A CONTRACTULUI DE ASIGURARE AUTO OBLIGATORIE

Denisa N. TINCĂU*

Summary: The legal nature of compulsory car insurance contract. *The large number of road accidents has created an enormous risk, so the damages produced by these accidents have become more anonymous because these causes are less and less localized in an act of a man, unlawful and culpable. So throughout this article I will focus on the interest of the victim who has suffered a car accident and the penalties to the author of the accident will be analyzed like a repair obligation. Due to the important social role that the car insurance has, it is practiced in all European States.*

The compulsory insurance contract covers the damages caused, by the author of the car accident or by the owner of the car involved in the accident, to the third party, victim of the accident. Basically, when an accident occurs, the payment obligation arising from the car accident will be extinguished by the insurer. The compulsory car insurance, governed by the principle of obligation, is based on a right given to the injured third parties, an immediate right which is offered by the law against the insurer to satisfy the debt consisting of a sum limited by the law. This type of contract is used as an instrument of public policy, based on the legal interest of protecting victims of traffic accidents.

In the near future, the insurance contract will be looked like a mandatory law which governs the relationship of the parties involved in a car accident, a law which will be respected strictly, so the court will not be crowded with such cases. All the compensation problems arising from a car accident will be solved by the parties friendly. So the interest of the victim of a car accident will be protected.

Keywords: compulsory car insurance; Law number 136 of 29 December 1995 about insurance and reinsurance in Romania; the legal nature of the insurance contract; the obligation for compensation; the *ex lege* right, victim of the car accident, the payment obligation of the insurer.

Cuvinte cheie: contractul de asigurare auto obligatorie; Legea Nr. 136 din 29 decembrie 1995 privind asigurările și reasigurările în România; natura juridică a contractului de asigurare; obligația de despăgubire; dreptul *ex lege*, victima unui accident, obligația de plată a asiguratorului.

În lucrarea de față vom încerca să analizăm regimul juridic al despăgubirilor cuvenite victimei unui accident de circulație prin prisma răspunderii delictuale a conducătorului auto și luând în considerare obligația impusă, de legiuitor prin Legea asigurărilor¹, fiecărui posesor de autovehicule de a încheia un contract de asigurare (RCA).

Noua înfățișare a societății postindustriale, confruntată cu riscuri potențiale de accidente în continuă creștere, începând cu cele de circulație până la catastrofele nucleare sau genetice, a creat un potențial enorm de riscuri, prejudiciile devenind tot mai anonime, iar cauzele tot mai difuze și tot mai puțin localizate într-o faptă a omului, ilicită și culpabilă².

Prin urmare, în optica pe care o propunem, vom pune răspunderea civilă delictuală sub imperativul reparației, preocupată mai ales de interesele victimei care a suferit un prejudiciu, iar sancțiunea o vom privi ca efect subsecvent al obligării la reparație. Este un nou „dat” al unei societăți în mișcare, de care dreptul trebuie să ia act, în care asigurările au devansat răspunderea civilă, pentru că, așa cum se remarcă „chiar și în ipotezele de răspundere bazate pe culpă, neresponsabilitatea autorilor care au încheiat asigurare anihilează orice idee de sancțiune și ruinează orice speranță de prevenție”³.

Datorită rolului social pe care îl are, asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto RCA este practică obligatorie în toate statele din spațiul economic european. Prin contractul de asigurare obligatorie de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de vehicule este acoperită răspunderea civilă delictuală a proprietarului sau a utilizatorului unui vehicul pentru prejudiciile produse unei terțe părți prin intermediul vehiculului. Practic, în momentul producerii unui accident, asigurătorul preia obligațiile de plată ale șoferului vinovat către partea/părțile vătămate, conform actelor normative în vigoare ce impun o serie de obligații părților contractului de asigurare RCA.

În raporturile de asigurare intervine și o a treia persoană, terțul prejudiciat (beneficiarul poliței), pe lângă părțile contractante – asigurat și asigurător. Acesta este titularul dreptului de a cere despăgubirea sau de a încasa suma asigurată. Contractul de asigurare își produce efectele față de această persoană, fie prin intermediul stipulației pentru altul, fie în virtutea dreptului direct la repararea prejudiciului rezultat din contractul de asigurare (acțiunea directă), fie în virtutatea unui drept propriu ce are natura unui privilegiu sui-generis asupra indemnizației de asigurare.

Până și în prezent se poartă o serie de discuții în doctrină în legătură cu natura juridică a contractului de asigurare. În lucrarea de față voi încerca să prezint succint fiecare soluție oferită, urmând ca apoi să împărtășim o singură părere.

Trebuie menționat că în toate cazurile asigurarea obligatorie de răspundere civilă acoperă numai răspunderea civilă delictuală⁴. Efectuarea transportului pe baze contractuale între asigurat și persoana păgubită nu este cuprinsă în asigurarea de răspundere obligatorie.

Legea prevede în favoarea persoanei păgubite prin accidentul de circulație un drept de opțiune: de a acționa fie împotriva persoanei responsabile delictual (potrivit dreptului comun – răspunderea delictuală), fie direct împotriva asigurătorului obligat la plată în baza contractului de asigurare în care persoana păgubită nu este parte.

Permițând terțului prejudiciat să ceară plata întregii datorii de la oricare dintre debitorii ținuți la plată, iar la nevoie să urmărească pe oricare dintre ei, la alegerea sa, solidaritatea pasivă este pentru creditor, ca o adevărată garanție a executării creanței sale⁵. De aceea, unele instanțe franceze consideră că ar fi vorba de o *garanție derivată contractului de asigurare*. Într-adevăr, prin intermediul asigurărilor obligatorii legiuitorul a dorit să garanteze victimei posibilitatea de a-și recupera, în totalitate, despăgubirile pentru prejudiciul suferit în urma accidentului de circulație. Dar, ideea de garanție este legată strict de fapta asiguratului. Noi știm însă că terțul prejudiciat se poate adresa direct împotriva asigurătorului nu numai când prejudiciul a fost produs direct prin fapta asiguratului (răspunderea delictuală pentru fapta proprie) ci și atunci când acesta a fost produs prin fapta unei terțe persoane care conducea autovehiculul asiguratului (răspunderea pentru fapta altei persoane) sau chiar și atunci când paguba s-a produs datorită unei cauze intrinseci autovehiculului (răspunderea pentru lucruri). Ideea prezentată nu este greșită, însă nu este completă datorită faptului că nu poate fi aplicată în toate cazurile de răspundere cuprinse în contractul de asigurare auto obligatorie.

Potrivit art. 4 din Legea asigurărilor este obligatorie asigurarea de răspundere civilă pentru pagubele produse prin accidente de autovehicule, asigurare care se realizează prin încheierea unui contract, care, în baza art. 9 din aceeași lege, obligă asigurătorul în caz de producerea riscului, la plata unei despăgubiri. Despăgubirea prevăzută în contractul de asigurare, conform art. 41 din legea mai sus menționată, se acordă terțelor persoane păgubite în urma accidentului, persoane cu care inculpatul nu a încheiat un contract de transport.

Terțul prejudiciat în urma accidentului auto se poate adresa (și) direct împotriva asigurătorului. Obligația asigurătorului față de terț ia naștere din lege dar numai cu ocazia încheierii unui contract de asigurare.

Legea asigurărilor a lărgit domeniul de aplicare a răspunderii asigurătorului față de victimă și la acele situații când cel care conducea autovehiculul răspunzător de producerea accidentului, este o altă persoană decât asiguratul (art. 51 alin. 1), când autorul accidentului nu poate fi identificat dar numai în situația în care paguba a fost produsă prin vătămarea sănătății sau cauzarea morții (art. 51 alin. final), ori chiar în situația când paguba este produsă datorită unor cauze intrinseci autovehiculului (art. 49 alin. final). Această lărgire a domeniului de activitate a asigurărilor obligatorii a confirmat faptul că *nu poate fi vorba de o garanție ce însoțește contractul de asigurare* în temeiul căreia asiguratorul să fie obligat la plata despăgubirilor. Asiguratorul intrevine

nu numai în situația unei răspunderi pentru fapta proprie a inculpatului pentru a fi vorba de o garanție prevăzută în favoarea victimei. Natura și fundamentul dreptului terțului de a-și recupera pagubele suferite trebuie privită într-un mod mai nuanțat.

O parte a doctrinei consideră că în cazul asigurării de răspundere auto, contract obligatoriu, *conform legii*, în vederea protejării unui terț păgubit în urma unui accident de circulație se folosește tehnica *stipulației pentru altul*.

Stipulația pentru altul sau contractul în folosul unei terțe persoane este contractul încheiat între două persoane, numite stipulant și promitent, prin care prima stipulează iar cea de-a doua promite să efectueze o prestație față de o a treia persoană, numită terț beneficiar, care astfel devine creditor⁶. E vorba de o structură triunghiulară unde stipulantul este asiguratul, promitentul este asigurătorul iar terțul prejudiciat este cel în favoarea căruia se încheie contractul.

Pe lângă cerințele generale ce se cer a fi îndeplinite cu ocazia încheierii oricărui contract (capacitatea părților, voința, obiectul și cauza), în cazul stipulației pentru altul se cer a fi îndeplinite și următoarele condiții speciale ce sunt îndeplinite și în cazul contractelor de asigurare obligatorie. Acestea sunt:

- în contractul dintre stipulant și promitent trebuie să se prevadă o stipulație în folosul unei persoane. În materia contractului de asigurare asiguratul (stipulantul) convine ca societatea de asigurare (promitentul) să plătească indemnizația de asigurare unei terțe persoane⁷, victimă a accidentului cauzat prin intermediul vehiculului asigurat.

- terțul beneficiar trebuie să dobândească față de promitent un drept direct, de sine stătător. Creditorii stipulantului nu pot urmări beneficiul stipulației, întrucât acest beneficiu nu face parte din patrimoniul acestuia. Dreptul nu trece nici o clipă prin patrimoniul stipulantului, terțul beneficiar nu suportă insolvabilitatea acestuia și nici concursul creditorilor chirografari ai stipulantului⁸. La fel, în cazul asigurării obligatorii de răspundere civilă, despăgubirile datorate de asigurător, se plătesc nemijlocit terțului păgubit și nu pot fi urmărite de creditorii asiguratului⁹, așa cum se prevede în mod expres și în art.55 alin.1 și 2 din Legea asigurărilor.

- persoana terțului beneficiar să fie determinată în momentul încheierii contractului sau cel mai târziu până în momentul când stipulația trebuie executată. În cazul asigurărilor RCA, terțul este o persoană nedeterminată, a cărei determinare se petrece ulterior, în momentul producerii accidentului, moment premergător punerii în executare a stipulației.

Analizând aceste condiții, putem trage cu ușurință concluzia că asigurarea obligatorie auto se mulează perfect pe structura tripartită a stipulației pentru altul.

Dar, „stipulația” prevăzută în favoarea terțului prejudiciat este impusă prin Legea asigurărilor ce prevede în art. 4 obligația fiecărui conducător auto de a încheia o asigurare de răspundere civilă pentru pagubele produse prin accidente de autovehicule.

Se stipulează astfel în favoarea unei persoane nedeterminate o anumită sumă de bani, impusă de lege, ce va fi achitată de către promitent – societatea de asigurare la momentul producerii accidentului. Deci, beneficiul stipulat în favoarea unei terțe persoane e impus de lege și nu provine din inițiativa stipulantului. Atunci cum poate fi vorba de un contract în favoarea unei terțe persoane din moment ce e vorba de o obligație *ex lege* ?

Într-adevăr în situația asigurărilor facultative de răspundere civilă e vorba de o stipulație pentru altul din moment ce încheierea contractului este lăsată la latitudinea părților și mai mult, suma acordată pentru despăgubirea cazului asigurat se stabilește pe baza convenției dintre părți, neexistând o limită în această privință.

Persoanele păgubite prin producerea accidentelor de autovehicule au un drept direct împotriva asigurătorului de răspundere civilă, susținut cu multă forță în art. 57 alin. 1 a legii analizate.

La prima vedere acceptăm cu ușurință această teorie, însă uităm că în cadrul unei stipulații se naște un drept în favoarea terțului beneficiar ca urmare a unui acord de voință între părțile contractante și nu în mod forțat ca efect al legii. De asemenea, în cadrul stipulației pentru altul părțile convin ca promitentul să-și asume o obligație care i-ar reveni stipulantului. Însă, nu trebuie să uităm caracterul *intuitu rei* al asigurărilor obligatorii, astfel asigurătorul este obligat la plata indemnizației de asigurare chiar dacă asiguratul nu e vinovat iar autorul accidentului a rămas neidentificat sau o altă persoană e răspunzătoare de producerea accidentului¹⁰; deci, esențială fiind implicarea în accident a vehiculului asigurat și nu existența unei obligații din partea asiguratului pe care și-o asumă asigurătorul, ca și în cazul stipulației pentru altul.

Caracterul *intuitu rei* vine să demonstreze faptul că cea mai importantă condiție pentru angajarea răspunderii asigurătorului față de victimele unui accident de circulație este aceea ca vehiculul implicat în accident să fie identificat și asigurat. Deci, existența poliței de asigurare este, indirect, o condiție pentru angajarea răspunderii asigurătorului în mod direct și nemijlocit față de victimă, condiție pentru posibilitatea de a pune în aplicare normele imperative ale Legii asigurărilor.

Efectele contractului între stipulant și promitent sunt guvernate de dreptul comun. Stipulantul are la dispoziție toate mijloacele juridice conferite de lege oricărui creditor și părților contractante. El are dreptul să acționeze în justiție pe promitent pentru a-și executa obligația față de terțul beneficiar, să invoce excepția de neexecutare a contractului, să ceară rezoluțiunea (specific stipulației – doar până în momentul acceptării stipulației de către beneficiar), inclusiv să ceară plata unor daune-interese atunci când prin neexecutarea contractului față de terțul beneficiar i s-a cauzat un prejudiciu¹¹.

Din punctul meu de vedere aceste efecte specifice stipulației nu se aplică contractului de asigurare RCA. În primul rând, asiguratul nu are dreptul să-l acționeze pe asigurător pentru a-l constrânge să-l plătească pe creditor datorită faptului că acțiunea directă nu s-a născut din contractul care îi leagă juridic. Este la latitudinea terțului dacă dorește sau nu să profite de beneficiul legal stipulat în favoarea sa. Mai mult, excepția de neexecutare e greu de imaginat într-un astfel de contract fiind vorba de o executare a prestațiilor la intervale de timp diferite. Lipsa simultaneității de executare rezultă din prevederile exprese ale Legii asigurărilor cu privire la ordinea îndeplinirii obligațiilor reciproce ale părților, astfel că invocarea excepției de către asigurat este greu de imaginat.

În cazul stipulației pentru altul asemenea obligații sunt prevăzute de-a lungul contractului sub forma unor clauze, însă în cazul asigurării de răspundere civilă obligațiile dintre părți sunt prevăzute în lege, contractul impus ia forma unei polițe de asigurare ce are natura unui act *ad probationem*. Astfel, art. 9 prevede în mod clar obligația asiguratului de a acorda primele de asigurare și obligația asigurătorului de a acorda suma asigurată în caz de producere a riscului. De asemenea, asigurătorul este obligat la despăgubire nu datorită acordului de voință realizat între părți în mod voluntar în momentul încheierii contractului ci datorită obligației impuse de lege așa cum este prevăzut în art. 41 din lege.

Între stipulant și terț nu există nici un raport obligațional izvorât din contractul de asigurare. Singurul raport obligațional între cei doi este cel izvorât din fapta juridică ilicită, accidentul de circulație, ce dă dreptul păgubitului să se îndrepte împotriva autorului accidentului rutier conform dreptului comun – răspunderea civilă delictuală. Acest lucru este prevăzut și de Legea asigurărilor în art. 42 alin. 1 unde se prevede clar posibilitatea persoanelor păgubite de a intenta o acțiune împotriva persoanelor responsabile de producerea accidentului, deci inclusiv asiguratul, fiind până la urmă un drept de opțiune acordat victimei și totodată un mijloc de completare a despăgubirilor ce depășesc limita maximă asigurată conform legii.

Această acțiune directă în favoarea terțului este efect al contractului încheiat în favoarea unei terțe persoane – stipulație pentru altul sau efect al legii ? Fiind prevăzută în mod expres în art. 57 considerăm că e vorba de o acțiune directă specifică acordată victimei ca efect al legii. Într-adevăr, beneficiul acordat terțului are natura beneficiului ce ar rezulta în urma unei stipulații prin aceea că intră direct în patrimoniul terțului fără a putea fi urmărit de creditorii asiguratului, dar deosebirea esențială constă în faptul că în prima situație fundamentul este legea asigurărilor prin art. 44.

În consecință, sub aspectul raporturilor juridice dintre asigurător și persoana vătămată, coroborând dispozițiile art. 3 din Legea asigurărilor , cu cele ale art. 49 din aceeași lege, apreciem că acestea au o natură mixtă, contractual-legală, de vreme ce

angajarea răspunderii asigurătorului rezultă din lege, iar plata despăgubirilor se realizează în baza contractului de asigurare¹². Am putea discuta de o stipulație pentru altul dacă dreptul terțului s-ar naște din contractul încheiat între asigurat și asigurator, însă el există exterior contractului și se naște datorită prevederilor legale ce obligă deținătorul unui autovehicul la încheierea unui contract de asigurare RCA, având natură legal - contractuală. Contractul fiind doar forma materială prin care părțile contractante demonstrează faptul că și-au îndeplinit obligațiile impuse de lege, pentru a nu fi sancționate contravențional și implicit o condiție necesară pentru ca terțul să se poată utiliza de acțiunea directă ope legis. Dreptul oricărei victime a unui accident de circulație de a se îndrepta direct împotriva unei societăți de asigurare există anterior încheierii unui contract de asigurare, fiind prevăzut în lege, însă poate fi utilizat doar dacă a fost încheiat un contract între persoana deținătoare a unui autovehicul și o societate de asigurare; producându-și efectele în momentul producerii cazului asigurat. În cazul stipulației pentru altul dreptul terțului beneficiar ia naștere doar cu ocazia încheierii contractului de asigurare și poate fi utilizat doar de la acest moment, producându-și efectele în momentul în care terțul ia decizia să se prevealeze de acest drept oferit voluntar de către părți prin contract.

Considerăm astfel criticabilă și inacceptabilă teza stipulației pentru altul ca fundament al răspunderii asigurătorului față de terț.

În cele ce urmează vom încerca să analizăm acțiunea directă din două puncte de vedere, ca efect al legii și ca un privilegiu special.

Cei care împărtășesc părerea că în cazul asigurărilor de răspundere civilă e vorba de o acțiune directă specifică, diferită de cea izvorâtă dintr-o stipulație pentru altul, consideră că dreptul victimei este și rămâne de natură contractuală; el nu se naște din contractul de asigurare; victima nu este o persoană asigurată; calitatea de asigurat o are persoana răspunzătoare care a încheiat contractul de asigurare de răspundere civilă cu asigurătorul¹³.

Într-adevăr, dreptul victimei nu se naște din contractul de asigurare ci *ex lege* datorită principiului obligativității care stă la baza asigurărilor obligatorii. Acest principiu impune tuturor deținătorilor de autovehicule să încheie un contract de asigurare RCA cu o societate de asigurare.

Acțiunea directă este un mecanism corector al prevederilor art. 973 C.Civ.¹⁴. E vorba de o excepție de la prevederile art. 973 C.Civ. prevăzută expres de Legea asigurărilor în art. 57, motivată de principiul echității. Oferă un drept victimei de a cere direct asigurătorului să-i plătească despăgubirile datorate de persoana răspunzătoare de producerea accidentului de circulație.

Acțiunea directă *stricto sensu* nu trebuie confundată cu acțiunea directă *lato sensu* ce se naște din diferite mecanisme juridice, așa cum e cea născută din stipulația pentru altul.

De asemenea, uneori a fost confundată cu un privilegiu special. Situație întâlnită în analiza contractului de asigurare obligatorie, unde s-a considerat că terțul dispune de un drept propriu ce are natura unui privilegiu sui-generis asupra indemnizației de asigurare. Natura privilegiată a creanței victimei a fost argumentată prin faptul că (a) păgubitul mai dispune de un debitor, alături de asiguratul răspunzător, (b) acest debitor este dator să-i plătească terțului în mod direct și nemijlocit despăgubirea datorată de asigurat și (c) creanța sa față de asigurător este insesizabilă¹⁵. Toate acestea ducând la noțiunea de privilegiu oferită de art. 1722 C. civ.¹⁶.

Cu privire la această părere aș avea un contra argument solid care se bazează pe prevederile Codului civil și Legii asigurărilor. Astfel, conform dispozițiilor Codului civil putem să constatăm faptul că privilegiile pot fi generale sau speciale și pot exista doar asupra *bunurilor*, așa cum este precizat în art. 1726 C.civ. (mobile sau imobile). Ele oferă creditorului un drept de preferință față de alți creditori chirografari sau chiar ipotecari. Creditorul privilegiat în cazul asigurărilor obligatorii este terțul păgubit care ar beneficia de un privilegiu special asupra recuperării daunelor produse doar *bunului său* prin accidentul de circulație. Astfel, dacă susținem această teorie ajungem să limităm avantajul oferit de lege victimei de a-și recupera direct și nemijlocit inclusiv daunele morale suferite de acesta. Legea asigurărilor precizează în art. 50 că asiguratorul acordă despăgubiri cu titlu de dezdăunare și cheltuieli de judecată persoanelor păgubite prin *vătămare corporală și deces* cât și pentru avarierea sau *distrugerea de bunuri* aparținând victimei. Aplicând așa numitul „privilegiu al solidarității tacite” ajungem să încălcăm prevederile legale și implicit să limităm dreptul victimei oferit de lege de a-și recupera integral pagubele suferite cu ocazia faptei ilicite - accidentul de circulație.

Privilegiul este întotdeauna un accesoriu a unei creanțe care are o calitate specială, în schimb acțiunea directă este un drept propriu și de sine stătător al creditorului direct, drept oferit de lege. Cu privire la suma ce i se datorează ca despăgubire, victima nu suferă concursul nici unui alt creditor, chiar privilegiat, al debitorului său, ea este privită independent față de alți creditori. Terțul păgubit trebuie privit distinct față de ceilalți creditori ai asiguratului deoarece legea îi oferă un drept propriu ce îl separă de concursul celorlalți creditori, creanța sa fiind satisfăcută ex lege de o terță persoană, asigurătorul, față de raportul juridic ilicit născut prin producerea accidentului de circulație. Mai mult, privilegiul este un drept de preferință născut în urma unui raport juridic dintre două părți, iar în cazul asigurărilor RCA nu există la bază un raport juridic între terț și asigurător ce ar putea da naștere unui privilegiu; din contră, dreptul special oferit victimei ia naștere strict din lege.

Dreptul victimei constă într-o acțiune directă conferită de lege ce-i oferă acestuia posibilitatea de a cere despăgubirea direct de la asigurător, în limita indemnizației de asigurare pe care s-a obligat față de asigurat să o plătească. Asiguratul, nu are dreptul să-l acționeze pe asigurător pentru a-l constrânge să-l plătească pe creditor datorită faptului că acțiunea directă nu s-a născut din contractul care îi leagă juridic. Este la latitudinea terțului dacă dorește sau nu să profite de beneficiul legal stipulat în favoarea sa.

Potrivit unei păreri mai recente exprimate în doctrină¹⁷, temeiul juridic al dreptului pe care-l are partea vătămată a unui accident de circulație de a se îndrepta direct împotriva asigurătorului constă în subrogația personală a asigurătorului în obligația de răspundere civilă a asiguratului pentru prejudiciile cauzate din vina sa terțelor persoane, fiind vorba de un caz de răspundere civilă indirectă.

Consider inacceptabil abordarea asigurărilor de răspundere obligatorie prin prisma acestui temei juridic.

Subrogația personală este acea formă de transmitere legală sau convențională a unui drept de creanță, cu toate garanțiile și accesoriile sale, către un terț care a plătit pe creditorul inițial, în locul debitorului. Mecanismul întâlnit în cadrul asigurărilor RCA este cu totul diferit, fiind vorba de o obligație legală a asigurătorului de a plăti creanța terțului păgubit, obligație izvorâtă din lege și nu dintr-un raport juridic anterior, plată anterioară, prin care se înlocuiește un creditor cu un alt creditor. Prin acordarea indemnizației de asigurare asigurătorul efectuează o plată, își îndeplinește cea mai importantă obligație contractuală impusă de lege.

Prin coroborarea art. 22 alin. 1 din lege cu art. 55 alin. final putem desprinde concluzia că în cazul asigurărilor de răspundere civilă auto nu e vorba de o subrogație personală. Astfel, alin. final al art. 55 vine să clarifice confuzia transmisă prin art. 22 trasând linia de demarcație între asigurările facultative și asigurările obligatorii. În cazul ultimelor subrogația are loc doar atunci când asiguratul i-a despăgubit pe cei păgubiți și sumele respective nu urmează să fie recuperate potrivit prevederilor art. 58 din aceeași lege; asiguratul se subrogă în drepturile victimei pentru a-și recupera sumele avansate acesteia.

Prin excepție, subrogația va avea loc doar pentru a justifica și a fundamenta regresul ulterior care este permis asigurătorului în situațiile limitativ prevăzute de art. 58 din lege – subrogație legală:

- 1) accidentul a fost produs cu intenție
- 2) accidentul a fost produs în timpul comiterii unor fapte incriminate de dispozițiile legale privind circulația pe drumurile publice ca infracțiuni săvârșite cu intenție
- 3) accidentul a fost produs în timpul când autorul infracțiunii săvârșite cu intenție încearcă să se sustragă de la urmărire

4) persoana răspunzătoare de producerea pagubei a condus autovehiculul fără consimțământul asiguratului.

Putem spune că numai în aceste cazuri asigurătorul are rol de un simplu garant al plății despăgubirilor, avansând, fără a suporta finalmente, o sumă care va reintra în patrimoniul său pe calea regresului; în celelalte situații, care reprezintă regula, asigurătorul este adevăratul debitor al despăgubirii care se cuvine terțului prejudiciat¹⁸.

Un alt argument care vine să contrazică teza subrogației constă în faptul că victima unui accident de circulație va fi despăgubită de asigurător și în acele situații în care cel care conducea autovehiculul răspunzător de producerea accidentului este o altă persoană decât asiguratul (art. 51 alin. 1 din lege), precum și atunci când autorul accidentului a rămas neidentificat (art. 51 alin. 3 din lege). În aceste situații cum s-ar putea imagina o răspundere indirectă a asigurătorului întemeiată pe o subrogație personală? Caracterul *intuitu rei* a asigurărilor RCA arată faptul că importantă este implicarea într-un accident a autovehiculului asigurat, ceea ce înseamnă că acest tip de asigurare nu se poate întemeia pe subrogație, este de neconceput ca în asemenea situații, ca cele prezentate anterior, să poată fi utilizată o acțiune în regres de asigurător.

Dat fiind faptul că odată cu plata indemnizației asigurătorul își îndeplinește propria obligație, nu putem considera că s-ar aplica nici dispozițiile art. 1108 pct. 3 C.civ.¹⁹ deoarece asigurătorul nu face o plată nici pentru făptuitor și nici alături de făptuitor, ci își îndeplinește propria obligație, impusă de lege și asumată prin contractul de asigurare, corelativă primelor de asigurare²⁰.

Asigurătorul nu trebuie privit ca un simplu garant în vederea acordării despăgubirilor cuvenite terțelor persoane prejudiciate, el este un adevărat debitor al creanței terțului, suportă, efectiv și definitiv în limita stabilită de lege, prejudiciul cauzat din culpa asiguratului său.

Analizând părerile exprimate în doctrină putem trage concluzia că Legea asigurărilor este asemenea unui contract cadru care oferă limitele în care se vor încadra contractele de asigurare. În asigurările prin efectul legii, raporturile dintre asigurat și asigurător, drepturile și obligațiile lor, sunt stabilite prin lege, ceea ce înseamnă că asigurarea ia ființă în virtutea legii, fără a se cere acordul de voințe al celor care dețin bunurile respective sau al persoanelor fizice sau juridice ce intră sub incidența legii²¹. Scopul încheierii unor astfel de contracte este același, o protecție a patrimoniului asiguratului cât și o modalitate de a garanta victimei unei fapte prejudiciabile recuperarea pagubelor suferite. Astfel, fiecare contract de asigurare, ce ia forma unei polițe de asigurări *ad probationem*, se încheie între un deținător de autovehicul și o societate de asigurare, contract a cărui desfășurare e guvernată de legea asigurărilor.

O astfel de părere se justifică prin supremația principiului autorității, încheierea unui astfel de contract fiind folosit ca instrument al ordinii publice, la bază fiind interesul legal de a proteja victimele accidentelor de circulație

Contractul obligatoriu de răspundere auto are la bază un *drept ex lege, direct și nemijlocit* acordat terțului păgubit împotriva asigurătorului, drept acordat până la satisfacerea creanței constând într-o sumă având o limită maximă admisă de lege. Pe lângă acest drept oferit de lege, terțul mai are posibilitatea de a intenta o acțiune, potrivit dreptului comun, împotriva asiguratului pentru a-și recupera întreaga sumă pretinsă sau numai diferența rămasă după acordarea despăgubirii maxime admise de lege de către societatea de asigurare. Cele două părți contractante ale unei polițe RCA răspund *in solidum* față de victimă, aspect ce urmează a fi detaliat în rândurile următoare.

În cazul asigurărilor, terțul poate să ceară întreaga prestație de la oricare dintre cele două părți ale raportului juridic, fără să fie obligat mai întâi să-și dividă creanța²²; discutăm deci, în cazul contractului de asigurare de răspundere civilă, de obligații indivizibile. Chiar dacă legiuitorul a limitat răspunderea asigurătorului prin Legea asigurărilor, nu poate fi vorba de o obligație divizibilă din moment ce în cazul în care despăgubirile acordate prin hotărâre judecătorească nu ar depăși plafonul stabilit de lege, asigurătorul ar răspunde pentru întreaga datorie.

Obligațiile solidare pasive sunt acele raporturi obligaționale cu pluralitate de subiecte în care oricare debitor solidar este ținut să execute întreaga prestație la care creditorul are dreptul. Unul dintre efectele obligațiilor solidare, care ne interesează, constă în faptul că oricare dintre debitorii care a achitat în întregime datoria are acțiune în regres împotriva celorlalți codebitori, însă numai pentru cota-parte ce le revine din datoria indivizibilă. În raporturile dintre codebitori solidaritatea pasivă produce ca efect principal divizarea prestației – când datoria a fost plătită integral numai de către unul dintre ei – astfel încât fiecare dintre aceștia să suporte partea ce-i revenea din acea prestație²³.

Obligațiile *in solidum* produc, în principal, același efect: îndatorirea fiecărui debitor la plata întregii datorii. Particularitatea care le deosebește de obligațiile solidare cu pluralitate de debitori este aceea că datoria nu se împarte între cel obligat și debitorul care a cauzat paguba prin propria faptă, față de acesta din urmă existând, numai în unele cazuri, un drept de regres pentru întreaga plată efectuată creditorului²⁴. Situație întâlnită în cazul asigurărilor RCA (art.41 și art.49 al Legii asigurărilor), inclusiv dreptul de regres al asigurătorului care este expres și limitativ, așa cum e prezentat cu exactitate în cazul art. 58 al legii menționate anterior.

Astfel, în cazul obligațiilor *in solidum*, debitorii acționați în instanță răspund în temeiul a două obligații independente ce derivă din raporturi juridice distincte,

fiecare fiind obligat la dezdăunarea integrală a victimei, care o poate reclama oricărui dintre ei²⁵. La fel și în cazul asigurărilor obligatorii de răspundere civilă auto, fiecare datorie pentru întreg are o origine și o viață proprie, răspunderea asigurătorului *ex lege* este grefată pe contractul de asigurare, în timp ce asiguratul răspunde delictual ca efect a săvârșirii unei fapte ilicite, fără să fie vorba de o datorie unică și comună celor doi ca în cazul obligațiilor solidare și fără să se poată produce acel efect al solidarității prezentat în art. 1056 C.Civ. – reprezentarea mutuală între debitori față de creditor. Deci, spre deosebire de datoriile debitorilor solidari care se nasc dintr-o singură sursă, datoriile codebitorilor obligați *in solidum* se nasc din surse diferite.

Reprezentarea mutuală constă în aceea că debitorii solidari se reprezintă reciproc – adică fiecare pe ceilalți – în toate actele ce au ca finalitate micșorarea sau stingerea obligației²⁶. Lipsa mandatului tacit reciproc de reprezentare specific obligațiilor *in solidum* este întâlnit și în cazul contractului de asigurare, fapt evidențiat de Legea asigurărilor ce impune prezența obligatorie a celor două părți contractante în cadrul procesului pentru a le putea fi opozabilă hotărârea judecătorească pronunțată în cauză, nefiind suficientă doar prezența unuia dintre debitori ca și în cazul obligațiilor solidare.

Dreptul de regres al codebitorului împotriva celui alt codebitor care se întemeiază exclusiv pe o subrogație legală este o altă trăsătură specifică obligațiilor *in solidum* întâlnită și în cazul contractelor de asigurare obligatorie. O astfel de prevedere expresă și limitativă este prevăzută în legea asigurărilor în cuprinsul art. 58 și introdusă de art. 22; fiind vorba de un caz special de subrogație legală care se deosebește de acela reglementat de art. 1108 pct. 3 C.civ.²⁷.

În concluzie, asigurarea auto obligatorie, denumită RCA, are la bază un drept *ex lege*, direct și nemijlocit acordat terțului păgubit împotriva asigurătorului, drept acordat până la satisfacerea creanței constând într-o sumă având o limită maximă admisă de lege; încheierea unui astfel de contract fiind folosit ca instrument al ordinii publice, la bază fiind interesul legal de a proteja victimele accidentelor de circulație.

Fiecare contract de asigurare RCA se încheie între un deținător de autovehicul și o societate de asigurare fără a se cere acordul de voințe al părților, deoarece e vorba de un contract guvernat de principiul obligativității. Mai exact, legea obligă părțile la încheierea contractului, fiind constrânse prin aplicarea unor sancțiuni contravenționale.

Drepturile și obligațiile ce revin cocontractanților sunt impuse de normele imperative ce reglementează asigurările de tip RCA, norme ce oferă posibilitatea victimei unui accident auto de a-și recupera prejudiciul suferit direct de la societatea de asigurare, fiind protejată astfel de insolvabilitatea asiguratului.

De lege ferenda, se impune o reglementare clară și precisă cu privire la natura juridică a răspunderii asigurătorului pentru a se evita dezbaterile doctrinare și pentru a se asigura o mai bună aplicare și interpretare a legii.

* Masterand, facultatea de Drept a UBB Cluj-Napoca; tincaudenis@yahoo.com.

- ¹ Legea Nr. 136 din 29 decembrie 1995 privind asigurările și reasigurările în România modificată și completată prin Legea nr. 304 din 13 noiembrie 2007 publicată în Monitorul Oficial cu numărul 784 din data de 19 noiembrie 2007; brevis causa prezentul act normativ îl vom numi pe parcursul întregii lucrări Legea asigurărilor ;
- ² Sache Neculaescu, *Reflecții privind fundamentul răspunderii civile delictuale*, în „Dreptul” nr. 11/2006, p.34-35;
- ³ Sache Neculaescu, *op. cit.*, p.42;
- ⁴ Maria Ioniche, *Drept civil. Contracte speciale. Contractul de asigurare. Contract aleatoriu, Teorie și jurisprudență*, editura Alma Maier, Sibiu, 2007, p.202;
- ⁵ Maria Ioniche, *op. cit.*, p.198;
- ⁶ Ioan Albu, *Drept civil: contractul și răspunderea contractuală*, editura Dacia, Cluj Napoca, 1994, p.108;
- ⁷ Liviu Pop, *op. cit.*, p.113;
- ⁸ Ica Dana Savulov, *Excepții de la principiul relativității efectelor contractului*, Teză de doctorat, Cluj Napoca, 1995, p.57;
- ⁹ Radu Bercean, *op. cit.*, p. 81;
- ¹⁰ I. Sferdian, *op.cit.*, p.299-300;
- ¹¹ Liviu Pop, *op.cit.*, p.115;
- ¹² Andrei Claudiu Rus, *Discuții privitoare la modul de angajare a răspunderii asigurătorului în cadrul asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru pagubele produse prin accidente de autovehicule*, în Revista Dreptul nr.7/2006, p.50;
- ¹³ Liviu Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile. Vol.1. Regimul juridic general sau Ființa obligațiilor civile*, editura C.H. Beck, București, 2006, p.421;
- ¹⁴ Art.973 C.Civ. „*Convențiile n-au efect decât între părțile contractante*”
- ¹⁵ Radu N. Cătană, *op.cit.*, p.244;
- ¹⁶ Art. 1722 Codul civil, „*Privilegiul este un drept, ce dă unui creditor calitatea creanței sale de a fi preferit celorlalți creditori, fie chiar ipotecari.*”
- ¹⁷ V. Pătulea, *Natura juridică a asigurării de răspundere civilă pentru pagubele produse prin accidente de autovehicule și poziția procesuală a asigurătorului*, în Dreptul nr. 8/2004, p.42-43;
- ¹⁸ I. Sferdian, L. Bercea, *op.cit.*, p.303-304;
- ¹⁹ Potrivit art. 1108 pct.3 C.civ., „*Subrogația se face de drept: (...)3.în folosul aceluia care, fiind obligat cu alții sau pentru alții la plata datoriei, are interes a o desface*”.
- ²⁰ I. Sferdian, L. Bercea, *op. cit.*, p.112-113;
- ²¹ I.Văcărel, Fl. Bercea, *Asigurări și reasigurări*, editura Marketer și Expert, București, 1993, p.63;
- ²² Irina Sferdian, *op. cit.*, p.309;
- ²³ Mircea N. Costin, *Tratat de drept civil. Teoria generală a obligațiilor vol.1. Despre obligații în general*, editura Universitatea Ecologică „Dimitrie Cantemir”, Facultatea de Drept, Târgu-Mureș, 1993, p.128;
- ²⁴ Ciprian Coadă, *op. cit.*, p.240;
- ²⁵ A. Ionașcu, *Examen teoretic al practicii judiciare privind răspunderea fără culpă pentru repararea prejudiciului cauzat de prepuși sau de lucruri*, în „Revista română de drept” nr. 2/1978, p.27;
- ²⁶ Dr. Mircea N. Costin, *op.cit.*, p.124;
- ²⁷ I. Sferdian, *op.cit.*, p.64-65;